

פרשות ניצבים וילך, ראש השנה וצום גדליה

פרשת ניצבים

כמעט 100 קללות שמעו ישראל בסוף הפרשה הקודמת כשמשה השמיע באוזניהם את פרקי התוכחה האיומה שהפחידה אותם מאד. בפרשת ניצבים משה מתחיל לסכם באוזני בני ישראל את מה שהשמיע להם עד כה: **"אתם ניצבים היום כולכם לפני ד' אלוקיכם, ראשיכם, שבטיכם... כל איש ישראל... לעברך בברית ד' אלוקיך ובאלתו... ולא אתכם לבדכם אנוכי כורת את הברית הזאת ואת האלה הזאת כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ד' ואת אשר איננו פה עמנו היום. כי אתם ידעתם את אשר ישבנו בארץ מצרים ואת אשר עברנו בקרב הגויים אשר עברתם" (דברים כ"ט, ט"ו-ט"ז).**

מדוע כתוב "ניצבים" ולא עומדים? מה משמעות המילה "היום"? על איזה יום מדובר? כיצד עלינו להיכנס לדין בר"ה? האדמו"ר מסלונים מסביר ש"היום" הכוונה ליום הדין כלומר לראש השנה שבו כולנו ניצבים לפני ד'. התורה מייצגת לנו בפסוק זה כיצד להיכנס לדין בראש השנה: 1. "כולכם" - כלומר מאוחדים. 2. את"ם - ראשי תיבות "אל תשליכני מלפניך" - בקשתו הראשונה והעיקרית של יהודי מהקב"ה ביום הדין צריכה להיות "אל תשליכני מלפניך" כלומר הרצון להרגיש קרבת אלוקים. כאשר אדם נכנס לדין מתוך אחדות עם כלל ישראל, ורצון לקרבת אלוקים ממילא נמתקים מעליו הדינים וזוכה לשנת ישועה ורחמים. וזו הסיבה שכתוב ניצבים לשון שררה ותקיפות שביום הדין ישראל ניצבים לפני ד' מתוך אמונה שמחה וביטחון מלא בחסדי הקב"ה עלינו שירחם עלינו כרחם אב על בנים.

בפני מי משה משמיע דברים אלו? בפני הדור החדש שצמח במדבר. צריך לזכור שדברים אלו נאמרים סמוך ממש למותו של משה, כלומר 40 שנה לאחר יציאת מצרים. הדור החדש שצמח במדבר בחלקו הגדול לא חווה אישית את חוויית יציאת מצרים ומעמד הר סיני, אלא שמע זאת מפי הוריו. ובכל זאת משה פונה לדור זה - למעטים שהיו במצרים, ולדור החדש שצמח במדבר, באותה מטבע לשון: "אתם ידעתם" את אשר ישבנו בארץ מצרים... " ועקב ידיעה משותפת זו הוא תובע מהם בהמשך, נאמנות מוחלטת לברית ד'.

האם אין הבדל בעצמת הידיעה בין אדם שחווה על בשרו את יציאת מצרים לאדם שלא ראה ולא חווה מאורע זה על בשרו? כיצד אפשר לתבוע מדור האבות ודור הבנים משמעת שווה בקיום הברית ולדרוש מהבנים להתנהג כאילו הם חוו וחשו על בשרם את יציאת מצרים למרות שלא חוו? מהו העיקרון שעליו חייבת להתבסס העברת המסורת בעם ישראל? משה לפני מותו מגלה לבני ישראל את העיקרון שעליו חייבת להתבסס העברת המסורת מיום זה והלאה. הקרבה הטבעית הקיימת בין אב לבן מצמיחה את ההזדהות הנפשית, עד כי הבן חש עצמו כמשתתף פעיל במה שעבר על האב. אם נזכור את תחושת ההזדהות המוחלטת של ילדי "דור המחותרות", ששמעו וגדלו על סיפורי הקרבות של הוריהם בתקופת קום המדינה, נבין אולי את תחושת דור הבנים במדבר סיני. משה פונה לדור הבנים ואומר להם, אתם שהאזנתם פעורי פה לחוויות ולניסיונות שאותם חוו אבותיכם ושפרו לכם בהתלהבות תוך כדי זכירת כל הפרטים, דעו לכם שעבורכם ראייתו של האב היא כאילו "אתם ראיתם"! עליכם מוטלת החובה, להעביר את המסר באותה עוצמת התרגשות והתלהבות כפי שקיבלתם מאבותיכם, לבניכם אחריכם, ובאופן זה גם הם יהיו שותפים לחוויה הראשונית ויתחברו לנצח ישראל.

"ולא אתכם לבדכם אנוכי כורת את הברית... כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום... ואת אשר איננו פה עמנו היום (כ"ט, י"ג-י"ד). לפי פסוקים אלו, גם מי שלא נמצא באותו מעמד (הדורות העתידיים) מחויב לברית.

כיצד ניתן לעשות זאת? איזו מין ברית זאת שמחייבת את מי שלא קיבל אותה על עצמו? בד"כ כשחותמים על הסכם צריך להסכים לתנאים. כיצד הסכם זה מחייב כאלה שלא היו במעמד החתימה ויתכן שיתנגדו לו? באיזה זכות יכול דור המדבר לערוך הסכמים שיחייבו את הדורות הבאים ללא רצונם? איך אפשר להכריח?

ר' יצחק עראמה מסביר בספרו "עקידת יצחק" שברית סיני שונה מכל הסכם הנחתם בין הבריות. ברית היא אינה חוזה. ברית כורתים, לכרות זה לחתוך/לגדוע. כאשר כורתים ברית כל צד חותך את עצמו ומצטמצם כדי שיוכלו להתערבב זה בזה לנצח. כך זה בברית נישואין - כל צד מצטמצם ומתמקד רק בבן זוגו ומתוך כך יוצא תינוק מדמים מעורבים, כך גם בברית דוד ויהונתן - יהונתן ויתר על המלוכה, דוד ויתר על חייו (ביודעו שנחשף ליהונתן יכול היה להיהרג ע"י שאול) וכך נוצרה הברית בין דוד ליהונתן. כך גם בברית בין הקב"ה לעם ישראל, הקב"ה מצמצם עצמו ובוחר

רק בעם ישראל, מאידך עם ישראל מצמצם עצמו ובוחר רק בקב"ה ונוצרת ברית נצחית. כשהקב"ה כורת ברית יש לה אופי שונה. הקב"ה מטביע את הברית בלב בעלי בריתו והיא הופכת לחלק מישותם ומהותם כלומר חלק מהטבע שלהם שלא ניתן לשנות. כלומר כמו שהקב"ה חקק בלב כל בעל חיים את הרצון לחיות, כך חקק בשעת הברית את הקשר בין עם ישראל לקב"ה ומצוותיו. בשעת הברית, כשעמדו כל בני ישראל לפני ד', הטבע שלהם הפך לכה שלא תיתכן אפשרות שהעם יעזוב את הא-לוקים ומצוותיו. האפשרות שזה יקרה שווה לאפשרות שיחליט כל בן אדם להתאבד ולהיחנק יום אחד.

לאור הנ"ל, השאלה באיזו זכות אינה רלוונטית, כיוון שברגע שהברית הפכה לחוק טבע זו המציאות.

עם ישראל יכול לנסות ולהתכחש לברית, יחידים יכולים אפי' להצליח בכך, אבל האומה כאומה, תמשיך ותתקיים, היא לא תוכל להכחיש את עצמה ע"י שתכחיש את אלוקה.

יהודי המתחמק מברית זו מזיק לעצמו בדיוק כמו אדם שמחליט למנוע מעצמו אוויר. זו המציאות וזו משמעות הברית שנכרתה והוטבעה כחוק טבע בעם ישראל. ברגעים האחרונים של חייו, מסביר משה לעם ישראל, את מהות הברית הנצחית ואת העיקרון שעליו צריכה להתבסס העברת המסורת.

מדוע נסמכה הברית המתוארת בתחילת פרשת ניצבים לקללות שקדמו לה בפרשת כי תבא?

חז"ל מלמדים אותנו שלאחר ששמעו ישראל כמעט 100 קללות נבהלו ואמרו מי יוכל לעמוד בכך, מיד החל משה לפייסן ואמר להם, הנה למרות הכל אתם עדיין ניצבים כולכם היום וקיימים. אולם משה רצה ללמד את העם מסר נוסף – **מתאמת נוכל להיות ניצבים מול הקללות שבפרשה הקודמת?** כאשר נקיים "ניצבים היום כולכם לפני ד' אלוקים" – כלומר: רק כשנהיה **מאוחדים** בינינו וקשורים כולנו לברית הנצחית שהוטבעה בנשמותינו, **ונרגיש לפני ד'** (שיש מישהו שמסדר כאן את העניינים) נוכל להיות ניצבים מול כולם.

חלק מהעניין להרגיש לפני ד' זה להיות מיושבי בית המדרש. הגמרא במסכת קידושין דף ל' עמו' ב מלמדת אותנו ש"אם פגע בך מנוול זה (יצר הרע) מושכהו לבית המדרש". ננסה להסביר עניין זה על דרך משל. בסוף שיר השירים בפרק ח' פסוק י"ד כתוב: "ברח דודי ודמה לך לצבי או לעופר האיילים על הרי בשמים" - צריך להבין **מדוע להידמות לצבי או לעופר האילים ומה המיוחד בהרי בשמים?** בימי קדם, השרים היו יוצאים ליער רכובים על סוסים אבירים ומצוידים בכלבי ציד בעלי חוש ריח מפותח מאוד שהיו רצים לפנייהם ומגלים להם היכן יש חיות שיוכלו לצוד. באחד ממסעות הציד חש כלב הציד בריח של צבי באזור והחל לרדוף אחריו. הצבי שחש בסכנה החל לברוח, אך כלב הציד לא הרפה ורדף אחרי הצבי לפי חוש הריח המפותח שלו. כשראה הצבי שאין לו סיכוי נכנס מיד לץוץ פינה בה צמחו שושנים עם ריח משכר והתחבא שם. אז קרה הבלתי יאומן – כלב הציד נעצר ואיבד את מקום הימצאו של הצבי וכך חייו ניצלו. הנמשל ברור, יצר הרע נמשל לכלב הציד והאדם נמשל לצבי. שלמה המלך מלמד אותנו בשיר השירים שאם האדם יכנס לבית המדרש וירגיש לפני ד', הרי יהיה כמו אותו צבי שנכנס לתוך השושנים שהגנו עליו ובכך יציל את חייו מהיצר הרע שרוצה לפגוע בו.

"ושבת עד ד' א-לוקיד"

פרשת ניצבים תמיד תהיה סמוכה לר"ה. אחרי כריתת הברית בין הקב"ה לעם ישראל מופיעה מצוות התשובה. "והיה כי יבואו אליך כל הדברים האלה הברכה והקללה ... ושבת עד ד' א-לוקיד ושמעת בקולו ככל אשר אנוכי מצווח היום... (ל', א'-ב'). יש מחלוקת בין הרמב"ם (ר' משה בן מימון) לרמב"ן (ר' משה בן נחמן), **האם יש מצוות עשה לחזור בתשובה?** הרמב"ן (ובעקבותיו הספורנו) מונה את מצוות התשובה כאחת מתרי"ג (613) מצוות והוא לומד זאת מהפסוק בפרשתנו "ושבת עד ד' אלוקיד". הרמב"ם (וכמוהו רש"י) לעומתו לא מונה מצווה זו כאחת מתרי"ג מצוות כיוון שלדעתו אין מצוות עשה מיוחדת לשוב בתשובה (יש ציווי לדעת הרמב"ם אם אדם עושה תשובה שיגיד ויודי אך אין ציווי שיעשה תשובה) זה פשוט לדעתו שאדם צריך לעבור את התהליך הנפשי הזה. הראיה לדעת הרמב"ם היא שהפסוק לא מופיע בלשון ציווי- לא כתוב "שוב עד ד' אלוקיד", אלא לשון בינונית "ושבת עד ד' אלוקיד" ולכן לדעת הרמב"ם מדובר בהבטחה ולא בציווי. כלומר התורה מבטיחה לנו שבסוף נשוב בתשובה, אך זו אינה מצוות עשה. הרמב"ן מסביר שזו כן מצוות עשה והפסוק נאמר בלשון בינונית כדי לרמוז שיש פה גם עניין של הבטחה שבסוף כולם יחזרו בתשובה.

מהי מצוות התשובה? האם זו פעולה שצריך לעשות בעקבות בעיה מסוימת- לדוג' התרחשה בעיה וצריך לתקן אותה, או שהתשובה היא דבר הרבה יותר גדול מזה? מה פירוש "תשובה קדמה לעולם"? תשובה קדמה לעולם פירושו שעוד לפני שהעולם נברא והייתה יכולה להיות מציאות של חטא, כבר היה את רעיון התשובה, את הרעיון שניתן וצריך לשאוף

להיות טובים יותר, בלי קשר בכלל לחטא שצריך לתקן. ללא רעיון זה אין טעם לכל העולם. **תשובה זה לא תיקון לפעולה, תשובה זה עצם ההוויה שלנו להיות טובים יותר.**

לפי הנ"ל נוכל לענות על שאלה מאוד מעניינת- "כתב חידה" של החיד"א (ר' חיים יוסף דוד אזולאי-מקובל ופוסק גדול, חי בין השנים 1724-1806). כידוע מי שעובר על לאו (מצוות לא תעשה) מלקים אותו, אך יש הרבה לאווין שבכל זאת לא מקבלים עליהם מלקות: 1. "לאו שאין בו מעשה"- כמו "לא תחמוד" 2. לאו שהעובר עליו חייב מיתה 3. "לאו הניתק לעשה"- לאו שצמודה לו מצוות עשה. לדוגמה יש לאו של "לא תגזול" אך אם מישהו גזל יש מצוות עשה של "והשיב את הגזילה אשר גזל". **שואל החיד"א:** לפי הרמב"ן מאחר שיש מצוות עשה לשוב בתשובה הרי זה כמו "לאו הניתק לעשה". אדם שחטא, יש לו מצווה לשוב בתשובה וזה הרי בדיוק כמו "לאו הניתק לעשה" ולכן לא יקבל מלקות לעולם- כיצד יתכן והרי ידוע שיש מציאות של מלקות?!

תשובה: ב"לאו הניתק לעשה" יש הזדמנות לתקן את הלאו שהאדם עבר עליו דרך מצוות עשה. הסבר- אדם גזל, אז יש לו הזדמנות לתקן ע"י מצוות השבת הגזילה. אך אם לא היה גוזל לא היה לו את החיוב של מצוות העשה (להחזיר את הגזילה). לפי מה שהסברנו קודם מצוות התשובה אינה תלויה בכלל בחטא. גם אם אדם לא חטא יש עליו מצווה לחזור בתשובה ולכן זה לא כמו "לאו הניתק לעשה" ולכן תתכן מציאות של מלקות.

פרשת וילך

יומו האחרון של משה רבנו

"**וילך משה** וידבר את כל הדברים האלה אל כל ישראל" (ל"א, א')

פרשתנו פותחת בתיאור יומו האחרון של משה רבנו ובהליכתו אל העם. **מדוע הלך משה אל העם? מדוע העם לא כיבד את משה – מנהיגו הגדול ולא בא אליו? האם זה מכובד שמשה בגילו המופלג (120) ביומו האחרון ילך לעם? האם לא ראוי יותר שעם ישראל ילך למשה?** חז"ל מלמדים אותנו שבני ישראל ידעו שנשארו עוד 2 מצוות שמשה אמור היה ללמד אותם (מצוות הקהל ומצוות כתיבת ספר תורה), ולאחר 2 מצוות אלו יסיים משה את תפקידו וימות. מרב שהעם כל כך אהב את משה, ניסו לעכב את הסוף כדי שישאר איתם עוד קצת ולכן לא באו אליו. מצד שני משה מרב אהבתו את העם לא רצה שיתעכבו בגללו אפי' שעה אחת בכניסה לארץ ולכן לא חיכה לבני ישראל והלך אליהם. פתיחת הפרשה מלמדת אותנו על הכבוד ההדדי והאהבה העזה ששררה בין עם ישראל למשה רבנו.

מצוות הקהל

"ויצו משה אותם לאמר מקץ שבע שנים, במועד שנת **השמיטה** בחג **הסוכות** בבא כל ישראל לראות את פני ד' אלוקיך במקום אשר יבחר...הקהל את העם האנשים הנשים **והטף** ... (ל"א, י"א-י"ב)
מצוות הקהל הנה מצווה מיוחדת מאוד המדגישה את הקשר בין עם ישראל, לבורא העולם. במצווה זו עם ישראל מכתיר את הקב"ה כאחד ויחיד בעולם, והקב"ה מכריז ומתפאר בנו כעמו היחיד.

3 דברים מוזכרים במצוות הקהל: שמיטה, סוכות, טף -מדוע מוזכרים דווקא 3 דברים אלו?

הרב לאו מסביר שהסיבה היא כדי לחדד וללמד אותנו 2 נושאים חשובים:

1.אחדות ישראל-

שמיטה- כולם שווים העשירים והעניים לוקטים מאותה שדה

סוכות- כולם יוצאים מדירת הקבע ויושבים בצילה דמהימנותא- אין מעמדות

גם הטף- כולם שווים – צריך להביא גם את התינוקות

2.הקירבה בין בני ישראל לקב"ה- בא לידי ביטוי בביטחון ב-ד' שעם ישראל מפגין:

שמיטה-למרות ששנה שלימה לא עובדים, בוטחים ב-ד' שישלח פרנסה

סוכות-יוצאים מדירת הקבע ובוטחים ב-ד' שיגן עלינו בדירת הארעי

גם הטף- לא פשוט להביא את התינוקות, להרים אותם/לטפל ולשמור עליהם תוך כדי מעמד ההקהל- זו

מסירות שמעידה על הביטחון ב-ד' ועל הקרבה אליו.

"במוצאי מנוחה קידמנוך תחילה"

הספרדים, מתחילים לומר סליחות מראש חודש אלול כיוון שאז עלה משה רבנו להר סיני לקבל את הלוחות השניים וימים אלו הם הנם ימי רצון שבהם "המלך בשדה" וקרוב אלינו מאוד. האשכנזים, מתחילים לתקוע בשופר מר"ח אלול, אך מתחילים לומר סליחות ביום ראשון שלפני ראש השנה. **מדוע דווקא ביום ראשון שלפני ר"ה?** כיוון שהרבה נוהגים להתענות 10 ימים כולל יום כיפור. ולעולם יחסרו 4 ימים מר"ה ליו"כ שלא יוכלו להתענות (שני ימי ר"ה, שבת שובה וערב יו"כ) - לכן צריך להשלים עוד 4 ימים קודם ר"ה. אם חל ראש השנה ביום שני או שלישי כדי להשלים את ה- 10 ימים, לא מספיק יהיה להתחיל סליחות ביום ראשון בשבוע של ר"ה אלא יתחילו לומר סליחות מיום ראשון שבוע שלפניו - **מדוע מקדימים ליום ראשון שבוע שלפניו? צריך להשלים רק 4 ימים? מדוע הגבאי לא מכריז בכל שנה מתי מתחילים? האם לא ניתן לסמוך על הגבאים - הרי לא מדובר בחישוב מסובך זה משהו די טכני? המשנה ברורה כותב שכדי שיהיה יום מסוים להתחלה קבעו את יום ראשון. אם כך מדוע דווקא יום ראשון? מדוע לא יום שלישי (שבו נאמר פעמיים "כי טוב") או כל יום אחר?**

במוצאי שבת הקרוב יצטרפו האשכנזים לאמירת הסליחות. הסליחה המרכזית של מוצאי שבת היא "במוצאי מנוחה קידמנוך תחילה, הט אוזנך ממרום יושב תהילה...". **סוף סוף יגיעו האשכנזים להגיד גם כן סליחות (הספרדים כאמור כבר התחילו בר"ח אלול), וישר הם מכריזים ואומרים הנה באנו והקדמנו כבר במוצאי שבת להגיד את הסליחות. משונה מאוד, כמעט וצריך להגיד להם יישר כח שבאו כבר במוצאי שבת להגיד את הסליחות - מה הרעיון?!** ליום ראשון יש עניין מהותי מאוד. ר"ה הוא היום השישי לבריאת העולם, אז נברא האדם. העולם נברא לא ביום בריאת האדם אלא שישה ימים לפני כן, בכ"ה באלול - כלומר ביום ראשון שתחילתו במוצאי שבת. לפי מנהג אשכנז האדם במוצאי שבת, בא להגיד בפעם הראשונה סליחות. להגיד סליחות פירושו לקבל אחריות. **מדוע האדם בא לבקש סליחה ולקבל אחריות כבר ממוצ"ש הרי נברא והופיע רק שישה ימים אח"כ, ולכן היה צריך לבא ולבקש סליחה רק מיום שישי?** אם נחזור לרעיון התשובה שהזכרנו נוכל להבין את כל המהלך. האדם מבין ויודע בשביל מה נברא. האדם נברא כדי לקבל אחריות על כל העולם כולו מיום ראשון. במוצאי מנוחה קידמנוך תחילה - הכוונה שבאנו לבקש ממך את הסליחות האלה על כל מה שעוד לא שב בתשובה. אנו מקבלים אחריות ממוצאי מנוחה גם על מה שנברא לפני שהאדם נוצר. זה לא שהקדמנו ובאנו עכשיו במוצאי מנוחה ואולי מגיע לנו פרס, הכוונה היא שאנו מקדימים את הסליחות ומתחילים דווקא במוצאי מנוחה ולא בר"ח אלול כדי להכריז ולהגיד שלא באנו לעשות תשובה חלקית, באנו לעשות תשובה כוללת ולקבל אחריות על כל הבריאה שמתחילה במוצאי מנוחה.

ראש השנה

"ובחודש השביעי באחד לחודש מקרא קודש יהיה לכם, **יום תרועה** יהיה לכם" (במדבר כ"ט, א'). לכל חג יש את הסמל המיוחד לו. סמלו של ראש השנה הוא השופר. זו המצווה היחידה המיוחדת לר"ה ועל שמה נקרא החג "יום תרועה" או "זיכרון תרועה". **מדוע נקרא החג "יום תרועה" ולא "יום תקיעה"?** התורה קראה לר"ה יום תרועה ולא יום תקיעה, לרמז על שברון הלב בחרטה מהחטאים. התרועה היא מלשון 'שבר', אדם שלבו שבור הוא נכנע, והקב"ה מבקש שנבטל את הגאוה שלנו ונלמד להיכנע לפניו.

"והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול"

הרב קוק בדרשתו המפורסמת בבית הכנסת "החורבה" בירושלים בשנת 1934, מספר שנים לפני השואה הנוראה הסביר שיש מספר סוגים של שופרות:

1. שופר של איל - הכי משובח.
 2. שופר של בהמה טהורה אך לא של איל - פחות משובח משופר של איל, אך עדיין צריך לברך עליו.
 3. שופר של בהמה טמאה - הכי פחות טוב, אומנם תוקעים בו אך לא מברכים עליו.
- הרב קוק המשיל את 3 השופרות ל- 3 מציאויות של קיבוץ גלויות וחזרה לארץ:
1. התעוררות עם ישראל מתקיעות השופר של הרבנים והנביאים ועליה לארץ - שופר של איל
 2. התעוררות עם ישראל בתקופת ההשכלה והציונות הלא דתית-אומנם זה לא שופר של איל אך זה שופר שצריך לברך עליו.

3. מי שלא יקשיב גם לשופר של בהמה טהורה יאלץ להקשיב לשופר של בהמה טמאה (היטלר) אך עליו לא מברכים.

מדוע תוקעים בשופר בר"ה?

להלן עשרת הטעמים שהביא רבי סעדיה גאון לתקיעת השופר:

- א. ביום זה באה לידי ביטוי מלכותו של הקדוש ברוך הוא על העולם. ומנהגו של עולם שביום הכתרת המלך תוקעים בשופרות. גם אנו, בני ישראל, מצהירים ביום זה על קבלת מלכות ה' בשמחה.
- ב. לפני כל גזירה באה ההתראה. המלך שולח שליחים להריע בחצוצרות ולעורר את העם לשמור את פקודותיו. העובר על דבר המלך לא יוכל לומר לא שמעתי, לא ידעתי. ראש השנה הוא הראשון לעשרת ימי התשובה שסופם ביום הכיפורים. בהחלט זמן מתאים לעורר לתשובה ולתיקון המעשים.
- ג. השופר מזכיר לנו את מעמד הר סיני, זמן קבלת התורה ששם נאמר 'וְקָל שֹׁפָר תִּזְקַּן מֵאֲדָם' להזכיר לנו לקבל על עצמנו את עול התורה באהבה.
- ד. השופר מזכיר לנו לקבל את תוכחות הנביאים שנמשלו בתקיעת שופר שנאמר (יחזקאל לג): 'וְשָׁמַע הַשְּׁמִיעַ אֶת קוֹל הַשּׁוֹפָר וְלֹא נִזְקַר, וְתִבּוֹא חֲרִב וְתִקְחֵהוּ דָמוֹ פְּרֹאֲשׁוֹ יִהְיֶה... וְהוּא נִזְקַר - נִפְשׁוּ מִלְּטִי'.
- ה. יש בשופר גם תזכורת לחורבן בית המקדש וקול התרועה שהשמיעו האויבים במלחמתם. שזכור, שנתגעגע ונבקש שיהיה לנו את הכוח לבנות שוב את בית המקדש.
- ו. שופר עשוי גם מקרן איל. ביום זה גילה אברהם את לבו המסור באהבה לה', והיה מוכן לעקוד את בנו יחידו כדי לקיים את מצוות ה'. וכשעמד בניסיון, נצטווה להקריב אייל תחת הבן. מסירות נפש זו מחייבת גם אותנו להיות מוכנים לנאמנות לה' גם מול קשיים ונסיונות, ובזה יעלה זכרונו לטובה.
- ז. תקיעת השופר מחרידה את הלב ומעוררת את השומע להכניע את עצמו לפני בוראו. וכמו שכתוב (עמוס ג): 'אִם יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעַם לֹא יִתְרַדוּ'.
- ח. השופר מזכיר לנו את יום הדין הגדול העתיד לבוא בבוא הגאולה, כדי שנתכונן, שנעמוד מוכנים לקראת הבירור הגדול, וכאמור (צפניה א): 'קְרוֹב יוֹם ה' הַגָּדוֹל קְרוֹב וּמִהָרָא מֵאֲדָם... יוֹם שׁוֹפָר וְתִרְוָעָה'.
- ט. תזכורת ליום בו יתקבצו כל נדחי ישראל מכל פזורות הגולה. ולעורר אותנו לשאוף לאיחודו של עם ישראל בארץ ישראל, כאמור (ישעיה כז): 'וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר וְהִנְדָּחִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לַה' בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַיִם'.
- י. תזכורת לתחיית המתים העתידה שנאמר בה (ישעיה יח): 'כֹּל יִשְׁבֵי תַבַּל וְשֹׁכְנֵי אֶרֶץ כְּנַעַן יִשָּׂאוּ נֶס הָרִים תִּתְרָאוּ וְכִתְקַע שׁוֹפָר תִּשְׁמְעוּ'

כמה תקיעות חייב אדם לשמוע בר"ה?

9 תקיעות. לפי שנאמר "תרועה" ביובל (ביום הכיפורים של שנת ה-50 "שנת היובל") ובראש השנה 3 פעמים, וכל תרועה צריך לתקוע תקיעה פשוטה לפניו ואחריה (9=3*3).

במסכת ר"ה (דף לג' עמ' ב') יש מחלוקת לגבי קול השופר. **איזה סוג של בכי/בבה צריך להשמיע?**

האם כאדם הגונח מלבו כדרך החולים שמאריכים בגניחותיהן (שברים) או כאדם הבוכה ומקונן, קולות קצרים סמוכים זה לזה (תרועה) ? או שהכוונה גם לזה וגם לזה יחד (שברים ותרועה)?

לכן כדי להסתלק מהספק תקנו חז"ל לתקוע 30 קולות:

תקיעה, שברים תרועה, תקיעה 3 * 12 =

תקיעה, שברים, תקיעה 3 * 9 =

תקיעה, תרועה, תקיעה 3 * 9 =

סה"כ – 30

כיום נהוג לתקוע 100 קולות של רחמים כנגד 100 הפעיות (בכיות) של אם סיסרה שהיו אכזריות.

בשבת לא תוקעים בשופר. זמן תקיעת השופר ביום ולא בלילה (שכן כתוב **יום** תרועה). קול השופר משלב קול מלא

כח ועוצמה של המלכת ד' בעולם, אך בו בעת גם קול שבור של אדם המצטער ומודאג ביום הדין.

קריאת התורה בראש השנה - פקידת העקרונות + תפילת חנה

קריאת התורה ביום הראשון עוסקת בזכירת עקידת יצחק ובזכירת הברית, קריאת התורה ביום השני עוסקת בפקידת העקרונות (קוראים ו-ד' פקד את שרה ומפטירים בסיפור חנה ש-ד' פקד אותה).

חנה באה לפני ד' ופונה אליו בכינוי "ד' צבאות" – חז"ל מסבירים שחנה פנתה לקב"ה ואמרה לו אתה שהעמדת צבאות הרבה בכל הבריאה אינך יכול להעניק לי צאצא אחד?! וממשיכים משל לעני שלא היה לו מה לאכול ובא לבקש פרוסה אצל שרי המלך ואף אחד לא השגיח בו. טיכס עצה והצליח להגיע עד המלך ואמר לו כל כך הרבה סעודות דשינות קיימת ואין לך אפי' פרוסה אחת לתת לי? המלך כמובן נתן לו מיד פרוסה.

לכאורה הנמשל ברור כבר בפניה הראשונה של חנה לקב"ה מדוע צריך משל נוסף להבהיר זאת?

כתוב על חנה "ותבוא והיא מרת נפש ותתפלל על ד' ובכה תבכה..." חז"ל לומדים מלשון מוזרה זו שחנה דיברה קשות, הטיחה דברים כלפי הקב"ה ודרשה ממנו להעמיד לה צאצא. ואם לא יעמיד לה צאצא היא תתבע אותו ממנו בדין שכן היא תוכל להתייחד עם אלי ואז יחשדו בה כאישה סוטה. היא תצטרך לשתות את מי הסוטה ואז יתברר שהיא כשרה ונקיה ותוכל לתבוע צאצא כפי שהקב"ה הבטיח בתורה למי ששתתה מי סוטן והתברר שהיא כשרה. חנה החלטית בדרישתה לצאצא ולכן מופיע הביטוי להתפלל על- כלומר במשמעות של בתביעה כלפי ד'. לפי המשל שהבאנו ניתן להבין עומק נוסף. המשל בא להסביר כיצד באמת צריך להתפלל. לעני היה ברור שכדי לקבל פרוסת לחם עליו להיפגש רק עם המלך שכן המתווכים לא עזרו לו. לשם כך היה עליו לתכנן היטב כיצד יוכל להגיע ולהיפגש עם המלך למרות כל היועצים והחוצצים שבדרך. בפגישה עם המלך מתבררת נקודה עמוקה שעצם המציאות שיש עני שאין לו מה לאכול מחד, לצד העושר הרב מהצד השני זו תעודת עניות גם למלך! גם כבודו של המלך מתחלל שעבדיו במצב כזה ולכן המלך מיד מביא את הפרוסה לעני.

חנה פונה לקב"ה ואומרת לו שהיא רוצה בן שיהיה לכבוד המלך כדי שכבודו לא יתחלל והיא מוכנה להקדישו ל- ד'. כלומר ותתפלל על ד' במשמעות שחנה התפללה על כבודו של הקב"ה שלא יתחלל ממציאות זו שהיא עקרה ו-ד' הוא אלוקים עם כל כך הרבה צבאות. את הפסוק "גם כי אלך בגיא צלמוות לא אירע רע, כי אתה עמדי" אנו רגילים להבין שגם אם נהיה במקום הכי גרוע לא נפחד כי ד' איתנו אולם ניתן גם לפסק אחרת את הפסוק שהמשמעות תשתנה לחלוטין: "גם כי אלך בגיא צלמוות לא אירע, רע כי אתה עמדי" כלומר החלק הראשון מתייחס למידת הביטחון ב-ד', הדבר הרע הוא שאתה הקב"ה איתי בצרה ושמך מתחלל! כאשר עם ישראל בגלות גם הקב"ה נמצא בגלות ושמו מתחלל.

יהי רצון שנלמד מתפילת חנה ונבין גם אנחנו :

1. שיש לנו רק כתובת אחת שיכולה לעזור לנו
2. שנדרש להתכונן היטב לפגישה עם המלך
3. ששמו של המלך מתחלל גם כן במציאות של גלות

מדוע אין וידוי בר"ה?

גם הרמב"ם וגם הרמב"ן מסכימים שתשובה מתבטאת אצלנו בוידוי שהוא אחד משלושת חלקי התשובה (עזיבת החטא, וידוי וקבלה לעתיד שלא יחזור על אותו חטא) והוידוי זה ודאי מצוות עשה מהתורה.

כולם יודעים שבר"ה חוזרים בתשובה אם כך מדוע לא מופיע וידוי בסדר תפילות ר"ה? מדוע אין מכים "על חטא" בר"ה, דבר שאנו עושים רבות ביום כיפור? ויותר מכך כמעט ואין מזכירים את המילה "חטא" בר"ה- מדוע?

הרב נבנצל עונה על שאלה זו באמצעות משל. ניתן להרוס בנין באחת מהדרכים הבאות :

1. להסתער עליו עם פטישים וכלים כבדים.
 2. לחפור מתחת לבניין, להגיע ליסודות ולמוטט אותן ואז ממילא הבניין יקרוס מאליו.
- הדרך הראשונה מאפיינת את העבודה שלנו ביוה"כ בעוד שהדרך השנייה מאפיינת את העבודה שלנו בר"ה. ביו"כ מסתערים חזיתית על החטאים, בוידויים ובהכאה על הלב "על חטא שחטאנו"... וכו', אך בר"ה מנסים למוטט את היסודות עליהם עומדים החטאים, ואז ממילא כל בניין החטאים מתמוטט מאליו.

בר"ה עיקר התפילה הנו חיזוק ההכרה במלכותו הבלעדית של ד' – המלכת ד' בעולם ושאיין מלך זולתו. לכן אנו גם תוקעים בשופר בר"ה, שכן בהכתרת מלך תוקעים לפניו בשופר. ולכן גם מרכזה של תפילת מוסף בר"ה הוא בברכת מלכויות, כי המלכת ד' היא הנושא המרכזי של ר"ה. אדם שמבין שיש מנהיג יחידי ומוחלט לעולם, הריהו ממוטט את יסוד החטא, ועוזב ממילא את החטא כיוון שלחיות בחטא זה לא מסתדר עם ציווי המלך הכל-יכול. מסופר על החפץ חיים (ר' ישראל מאיר הכהן מראדין, 1839-1933, חיבר את "המשנה ברורה"-חיבור הלכתי על חלק אורח-חיים בשולחן ערוך ואת "החפץ חיים" - שעוסק בהלכות איסור לשון הרע) שחזר בשבת אחת עם התלמידים שלו מביה"כ ופגש ביהודי שעבד בשבת. החפץ חיים חייד ואמר לו שבת שלום. היהודי שהרגיש שלא בנח פנה לחפץ חיים ואמר לו שהוא חייב לעבוד כיוון שיש לו משפחה גדולה עם הרבה ילדים לפרנס. אותו יהודי היה יינן. פנה אליו החפץ חיים ואמר לו: מאחר שאתה מוכר יין אתן לך טיפ קטן כדי שתוכל להרוויח יותר. בא תעשה חור נוסף בכל חבית יין וכך הכמות שלך תהיה כפולה ותררויח יותר. ענה לו היהודי בחוסר הבנה...אולי הרב התבלבל... הרי גם אם אוסיף עוד ברז לכל חבית הכמות בחבית לא תשתנה ובוודאי שלא ארוויח יותר מכך. פנה ואמר לו החפץ חיים יפה דיברת! כידוע, מזונותיו של אדם קצובין לו מראש שנה עד ראש שנה, אם כך מה יועיל לך ש"תוסיף עוד ברז לחבית" ע"י זה שתעבוד בשבת? לאחר שהחפץ חיים הרכיב לאותו יהודי את המשקפיים האמיתיות כל יסוד החטא התמוטט לחלוטין- זה ר"ה

אם כל עניינו של ר"ה זה להכיר במלכות ד' בעולם הרי אפשר לומר זאת במשך מס' דקות וללכת הביתה, מדוע עומדים כל היום בתפילה? כיוון שבמשך כל השנה שחלפה שידרו לנו את ההיפך הגמור מההכרה במלכות ד'. 24 שעות ביממה, החדירו לנו בכל האמצעים ומכל הכיוונים שנשיא ארה"ב וראש ממשלת ישראל ושר האוצר הם המחליטים ובקיצור שלקב"ה יש הרבה שותפים. קול השופר בא וקורא לך שלמרות שצריך לעסוק בכל אלה כיוון שזו ההשתדלות של האדם, אין ההשתדלות מכריעה גורלם של דברים. יש רק מישהו אחד שמכריע גורלם של דברים. צריך לעבוד יום שלם ולשגן זאת כדי להתנער מבין ערימת העיתונים והחדשות שכיסו עובדה זו במשך השנה. לאחר עבודת ההכנה בר"ה שבאמצעותה החלשנו את יסודות החטא העבודה ביוה"כ תהיה קלה יותר. באמצעות מס' מכות של וידוי על הלב נצליח למוטט כליל את בניין החטא.

מנהגים נוספים בר"ה:

- למרות שר"ה הוא גם ראש חודש, ובראש חודש נהוג לומר הלל, לא אומרים הלל בראש השנה, כיוון שלא שייך לשיר שירה בשעה שספרי חיים ומתים פתוחים לפני הקב"ה.
- סימנים לשנה טוב ומתוקה: תפוח בדבש, אכילת מיני ירקות שבשמותיהם יש רמז לטובה.
סלק – שישתלקו שונאינו, רוביא – שירבו זכויותינו, תמרה – שיתמו שונאינו, ראש של דג – שנהיה לראש ולא לזנב וכו'.

'תשליך'

תשליך הוא תפילה מיוחדת לראש השנה, שנאמרת על שפת נהר או ים או כל מקווה מים אחר. כמו בריכה, באר, מעיין או מקווה טהרה. **מדוע נקראת התפילה בשם הזה?** המילה תשליך מלמדת אותנו שאנו צריכים להשליך מעלינו את העבירות שהתרגלנו לעשות, ואת המידות הרעות שלנו שגורמות לנו לעשות את העבירות. המילה נזכרת בפסוק בספר מיכה '...וְתִשְׁלִיךְ בְּמַצְלוֹת יָם כָּל חַטָּאוֹתֶם' **מתי אומרים תשליך?** ביום הראשון של ראש השנה אחרי תפילת מנחה, לפני שקיעת החמה. ויש נוהגים לומר אותו אחרי תפילת מוסף.

מדוע דווקא ליד מקום של מים?

עדיף ללכת למקום שיש בו נהר זורם, כדי להזכיר את זכות עקידת יצחק שהייתה בראש השנה. חז"ל מלמדים אותנו שבזמן שאברהם ויצחק הלכו להר המוריה כדי לעקוד את יצחק, ניסה השטן להכשיל את אברהם בניסיון, והפך את עצמו לנהר. הוא חסם את דרכם של אברהם ויצחק בתקווה שהם יראו את הנהר ויחזרו לביתם, ולא יעמדו בניסיון. אברהם ויצחק לא התייאשו וניסו לחצות את הנהר ברגל. כשהגיעו המים עד לצווארם, אברהם אבינו התפלל אל ד', וד' גער בשטן, וסילק את הנהר משם. ובשביל להזכיר את זכות מסירות הנפש שלהם בעקידת יצחק, אנחנו הולכים להתפלל ליד הנהר.

עדיף ללכת לנהר שיש בו דגים, על מנת שנזכור שאנחנו עלולים להיתפס בעוונות שלנו כמו הדגים שנתפסים ברשת, ולהתעורר לעשות תשובה. בדגים יש גם סימן טוב, שנפרה ונרבה כמו הדגים, שהם מתרבים במהירות. ברוב המקומות בארצנו, שאין בהם נהרות זורמים, אפשר ללכת לכל מקום של מים. המים הם סמל למידת החסד, כי המים הם אלו שנותנים חיים לעולם. וההליכה אל המים, באה להזכיר את מידת החסד של הקב"ה, על מנת שיעשה עמנו צדקה וחסד, וירחם עלינו.

צום גדליה-

צום גדליה הוא אחד מארבעה צומות שקבעו החכמים והנביאים על חורבן הבית והעם. על כל שלב של החורבן נקבע צום. בעשירי בטבת החל המצור על ירושלים ע"י מלך בבל; בשבעה עשר בתמוז הובקעו חומות ירושלים; בתשעה באב חרב בית-המקדש; ובא' בתשרי נהרג גדליה. לאחר שהחריב מלך בבל את ירושלים ובית-המקדש, נשארו קומץ יהודים בארץ-ישראל ביהודה, שעליהם הפקיד מלך בבל את גדליה בן אחיקם ואליו החלו להתקבץ היהודים אשר ברחו והתפזרו בארצות השכנות. ביום א' בתשרי בא ישמעאל בן נתניה והרג את גדליה בן אחיקם שהיה עמוד התווך של השרידים שנשארו בארץ. כתוצאה שארית הפליטה נפוצה והחורבן היה מוחלט. ואמרו חכמים (ראש-השנה י"ח:), שיום זה נקבע כצום על הריגת גדליה, כמו שיום חורבן הבית נקבע כצום, "ללמדך ששקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלוקיננו".

שבת שלום, שנה טובה, תחל שנה וברכותיה, כתיבה וחתימה טובה.